

Waterbeheer en klimaatbuffers: een goede match?

MICHELLE TALSMA

Ir. M.J.G. Talsma
Stichting Toegepast
Onderzoek Waterbeheer
(STOWA), Postbus 2180
3800 CD Amersfoort
m.talsma@stowa.nl

Klimaatbuffers bieden naar het zich laat aanzien goede mogelijkheden om waterschappen behulpzaam te zijn bij het vervullen van hun taken. Toch lijkt er bij de schappen soms schroom te bestaan om met natuurbeheerders, de initiatiefnemers van klimaatbuffers, zaken te doen. Dat heeft vast zijn redenen. In dit forumartikel beschrijf ik de verschillende functies van klimaatbuffers, om na te gaan hoe waterschappen daarvan kunnen profiteren en waarom dat nog niet altijd gebeurt.

Ik doe dat vanuit mijn ervaringen als programmacoördinator bij STOWA, de stichting van en voor de waterschappen. Onze opdracht is kennis te ontwikkelen die waterschappen nu en in de toekomst nodig hebben om hun werk goed te kunnen (blijven) doen. Onder het motto ‘dienstbaar en eigenwijs’ levert STOWA praktisch toepasbare kennis om het beheer beter te doen en stimuleert ze paden (innovaties) die waterschappen nog niet verkend hebben.

Waterberging en -levering

Waterschappen omarmen zonder schroom klimaatbuffers als bergingsgebied in de periferie van steden. Denk bijvoorbeeld aan de inzet van klimaatbuffer De Onlanden in januari 2012, waardoor de stad Groningen droge voeten hield (Gooijer, dit nummer). Klimaatbuffers, waar de combinatie waterberging en natuur mogelijk is (Runhaar *et al.*, 2004), zijn hiervoor aantrekkelijk.

Over klimaatbuffers als waterleveranciers bestaan bij waterschappen wat meer vragen. Eén van de oplossingen die het Deltaprogramma verkent om zoetwatertekorten in de toekomst te voorkomen, is wateropslag in grote bekkens als het IJsselmeer en de optimalisatie van waterinlaat uit grote rivieren. Een andere optie, waar in STOWA-verband onderzoek naar wordt gedaan, is het vergroten van de zelfvoorzienendheid in de regio door het vasthouden en benutten van het neerslagoverschot. Klimaatbuffers, met het Weerterbos en de zoetwatervallei Castricum als bekendste voorbeelden, kunnen hieraan bijdragen. Het voordeel voor de waterschappen is dat er minder water

aangevoerd hoeft te worden en er dus minder gesleep met water is, maar de hamvraag blijft: kunnen klimaatbuffers het watertekort voldoende compenseren? Waterschappen zouden over de streep geholpen kunnen worden door helder te krijgen wat de zoetwaterlevering vanuit klimaatbuffers kan betekenen, zodat klimaatbuffers echt als een alternatief voor waterinlaat worden gezien.

Waterkwaliteit en natte natuur

Waterschappen werken ook aan een goede kwaliteit van water en natte natuur voor de Kaderrichtlijn Water (KRW). Dat is geen eenvoudige opgave; volgens het Planbureau voor de Leefomgeving voldoet slechts een beperkt percentage van de wateren aan de KRW-doelen (Van Gaalen *et al.*, 2012). Het grote knelpunt is vooral de grond in gebruik bij de landbouw met een onnatuurlijk peilbeheer en ontwateringsregiem. Omdat natuurlijke processen de ruimte krijgen en landbouwkundige wensen er minder dringend zijn, mag verondersteld worden dat klimaatbuffers helpen om de KRW-doelstellingen te realiseren. Een voorbeeld is klimaatbuffer De Regge. Daar zitten waterschappen en natuurbeheerders samen aan tafel om voor de KRW afspraken te maken over de gewenste inrichting en het beheer van watersystemen, en dat gebeurt op meer plaatsen (Verdonschot *et al.*, 2012; Schep *et al.*, 2012). Een project als De Regge creëert gunstige randvoorwaarden voor natuur, maar in het herstel van levensgemeenschappen gaat wel enige tijd zitten (Van Hattum & Maas, 2013). Waterschappen hebben dus coalitiegenoten nodig met een lange adem.

Veiligheid

Hier worden waterschappen onrustig, wanneer klimaatbuffers aan de orde zijn. De strijd tegen het water zit sterk verankerd in de genen en gelukkig maar. De veiligheid van dijken wordt bepaald aan de hand van toetsingscriteria. Natuurlijke processen maken daarvan geen onderdeel uit. Voor waterschappen is het van belang dat natuurlijke oplossingen blijven doen waarvoor ze bedacht zijn. Kunnen biezten de golven op dijken goed dempen, voor altijd of alleen in een jong stadium? Kunnen vooroeverers bijdragen aan de veiligheid, ook als het flink stormt of als hoge waterstanden in rivieren dreigen? Dan is de hydraulische ruimte voor vegetaties wellicht beperkt (Querner & Makaske, 2012).

Het waterschap wil continu veiligheid kunnen bieden. Om klimaatbuffers als serieuze optie mee te nemen moeten ze toetsbaar worden door een plek te krijgen in het Wettelijk Toetsinstrumentarium (WIT) van Rijkswaterstaat en de toets der kritiek kunnen doorstaan.

Lonkend perspectief

Klimaatbuffers bieden waterschappen goede mogelijkheden om hun opgaven te vervullen, de ene wat makkelijker dan de andere. Voor waterberging en de KRW liggen ze voor de hand en daar wordt dan ook al samengewerkt met natuurorganisaties, de initiatiefnemers van klimaatbuffers. Voor zoetwatertekorten en waterveiligheid wordt aan elkaar gesnuffeld. Er is nog wat schroom die verhindert dat er echt zaken wordt gedaan. Het zou mooi zijn als de waterschappen hun innovatief vermogen inzetten om te onderzoeken of natuurlijke oplossingen even veilig én even kosteneffectief zijn als de gangbare praktijken (zie ook De Vriend, dit nummer). Als ze dat zijn wordt het ook financieel interessant. Anders blijft het en en: én veilige dijken én vooroeverers. Ook moeten vooroeverers toetsbaar worden wat betreft veiligheid en

zou gekeken moeten worden naar de verdeling van verantwoordelijkheden. Dijken zijn in beheer van waterschappen. Gaan de vooroeverers daar ook bij horen? Of blijven deze in het beheer van natuurorganisaties en dragen zij verantwoordelijkheid voor het garanderen van de sterkte van de vooroever?

Wat we nodig hebben zijn enthousiastelingen die het lef hebben om gemeenschappelijke doelen te benoemen, de mogelijkheden te verkennen en samen het experiment aan te gaan.

Literatuur

Gaalen, F. van, F. Kragt, P. van Puijenbroek & M. Vonk, 2012. Kwaliteit voor water 2. Evaluatie van het waterkwaliteitsbeleid. Den Haag. Planbureau voor de leefomgeving.

Gooijer, J.J. & S. Dijk, dit nummer. Hoogwater in de Onlanden: de praktijk in Groningen. Landschap 30/4: 215-217.

Hattum, T. van & G.J. Maas, 2013. Van Recht naar Krom: Onderzoek naar de doeltreffendheid en doelmatigheid van het beleid voor de (her)inrichting van watersystemen bij waterschap Regge en Dinkel. Wageningen. Alterra.

Runhaar, J., G. Arts, W. Knol, B. Makaske & N. van den Brink, 2004. Waterberging en natuur; kennisoverzicht ten behoeve van regionale waterbeheerders. Utrecht, STOWA.

Schep, S., N. von Meijenfheldt & W. Rip, 2012. Flexibel peil, van denken naar doen. Flexibel peilbeheer als maatregel ter verbetering van de waterkwaliteit en bevordering van de oevervegetatie en verlanding. Amersfoort. STOWA

Verdonschot, P., A. Besse, J. de Brouwer, J. Eekhout & R. Fraaije, 2012. Beekdalbreed hermeanderen: Bouwstenen voor de 'leidraad voor innovatief beek- en beekdalherstel'. Amersfoort. STOWA.

Vriend, H.J. de, dit nummer. Bouwen met de natuur, meer dan woorden. Landschap 30/4: 163-169

Querner, E. & B. Makaske, 2012. Verkenning van stromingsweerstand. De hydraulische ruwheid van enkele natuurlijke uiterwaardvegetaties. Wageningen. Alterra.